

ZPRAVODAJSTVÍ A DŮVĚRA V NĚ

Teoretická východiska kurzu
ZUR598 Kvalitativní výzkum
mediálního publika

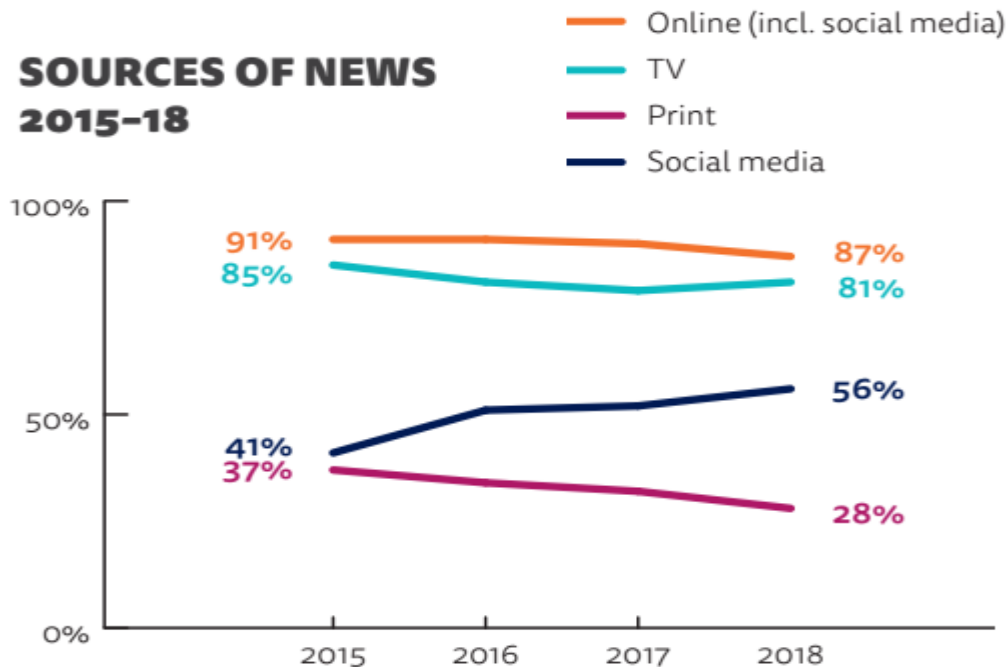
CÍLE HODINY:

Probrat následující otázky:

- Proč zkoumat důvěru ve zpravodajství?
- Jaká teoretická východiska nám pomohou ji zkoumat?

SOUČASNÁ SITUACE V OBLASTI KONZUMACE ZPRAVODAJSTVÍ

Zpravodajství je do jisté míry konzumováno novými způsoby:

TOP SOCIAL MEDIA AND MESSAGING

Rank	Brand	For news	All
1	Facebook	57% (+10)	77%
2	YouTube	26% (+5)	65%
3	Facebook Messenger	16% (+6)	47%
4	WhatsApp	7% (+2)	24%
5	Twitter	5% (+1)	11%
6	Instagram	4% (+1)	16%

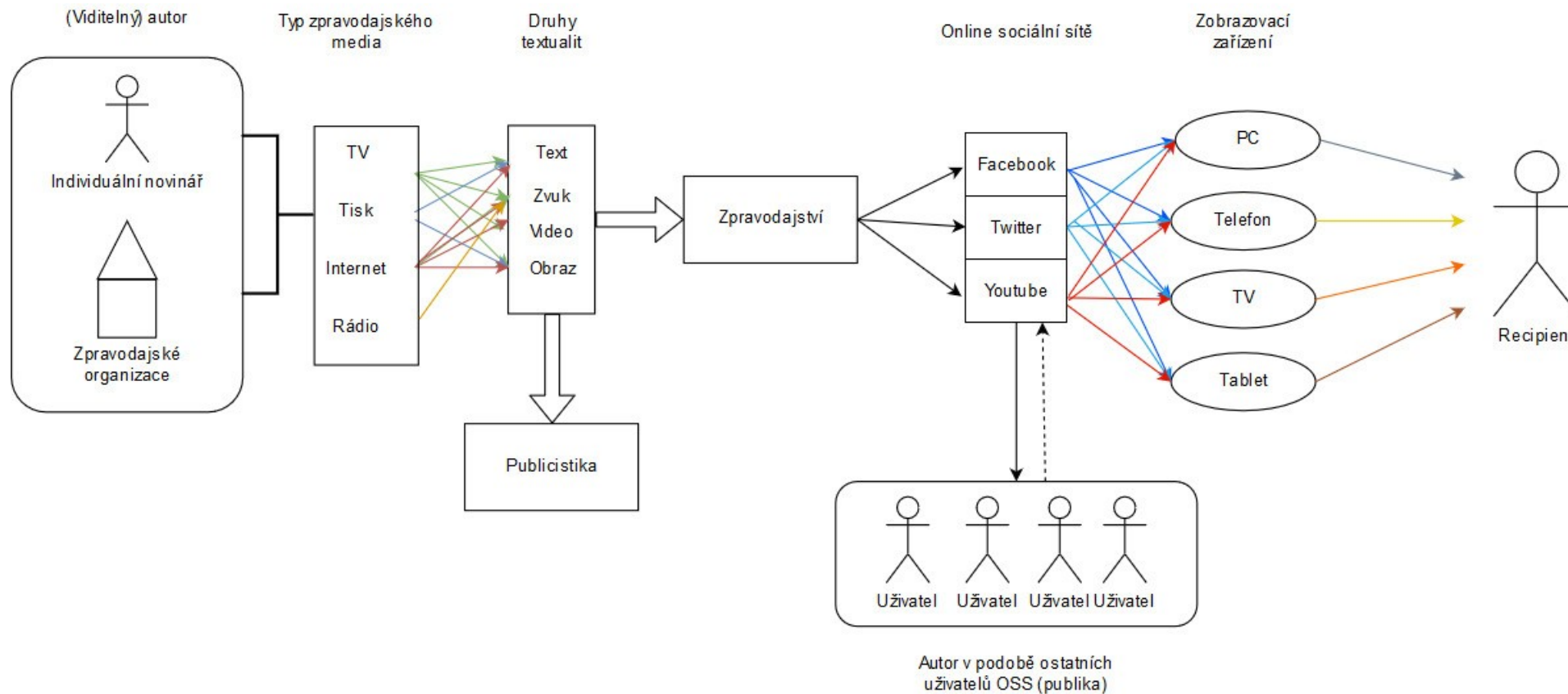
42%
SHARE NEWS
via social or email

26%
COMMENT ON NEWS
via social or website

SOUČASNÁ SITUACE V OBLASTI KONZUMACE ZPRAVODAJSTVÍ

SOUČASNÁ SITUACE V OBLASTI KONZUMACE ZPRAVODAJSTVÍ

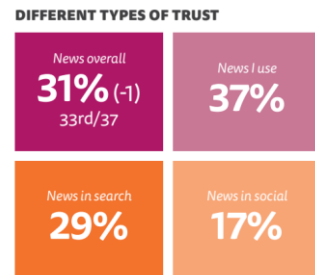
Důsledky:

- konzumace zpravodajství sytí jak potřeby „staré a obecné“ – informační, ale také potřeby „nové a zvláštní“ – sebeperformance, kultivace a konverze kulturního a sociálního kapitálu
- z hlediska recipienta/ky dochází k problematizaci „autorství“ zpravodajství -> dvouступňový model komunikace (producent-zprostředkovatel-konzument)
- klasické způsoby zjišťování důvěry nefungují

MÁ TEDY SMYSL PTÁT SE „POSTARU“?

Důvěra je typicky zjišťována:

- ve vztahu k médiu (TV, tisk, rozhlas, internet):
 - například v českém kontextu otázka CVVM 2017 (zvýraznění provedl L. S.): „Řekněte prosím, důvěřujete nebo nedůvěřujete a) soudům, b) policii ČR, c) armádě, d) tisku, **e) televizi, f) rádiu**, g) odborům, h) církvím, i) neziskovým organizacím, j) bankám, **k) internetu**, o) výzkumům veřejného mínění?“ Možnosti odpovědí: rozhodně důvěřuje, spíše důvěřuje, spíše nedůvěřuje, rozhodně nedůvěřuje.
- ve vztahu ke zdroji:
 - srovnávací studie, atributy komunikátora (neustrannost, informovanost), selektivita (témat, faktů, přesnost reprezentace, novinářské hodnocení)
- v komunikát:
 - experimentální studie, vztah mezi důvěrou v komunikát a technologickými vlastnostmi rozhraní (atraktivita designu, snadnost interakce, navigovatelnost)
- nebo ve vše a nic:

ZPRAVODAJSKÁ MÉDIA JAKO EXPERTNÍ SYSTÉMY (PROČ JE V KVALITATIVNÍM VÝZKUMU PUBLIK DŮLEŽITÁ TEORIE)

Svět s přechodem k modernitě:

- se globalizuje
- vzrůstá v něm komplexita praxí a struktur (časoprostorové rozpojení = lidé a jejich aktivity působí v rámci širších časových a prostorových kontextů)
- zároveň se tyto praxe a struktury dekonvencionalizují (větší individuální svoboda) [Giddens 1990; Wagner 1994] -> nutnost existence nějakých integračních mechanismů + potřeba informací (zpravodajství) [Nikolaus, Jakob 2010]

Expertní systémy: „... realizované technické systémy nebo odborné expertizy, jež organizují velké oblasti fyzického a sociálního prostředí, ve kterém dnes žijeme“ [Giddens 2003: 31-32].

- Funkce: substituují vědění na straně sociálních aktérů plynoucí ze situací absence (ať už fyzické nebo informační).

DŮVĚRA

Víra – vyskytuje se v kontextech, kdy neexistuje alternativa (víra v Boha, že slunce vyjde), charakteristická pro tradiční společnosti (před příchodem modernity).

Důvěra – vyskytuje se v kontextech, kdy usuzujeme na základě pravděpodobnosti (potencialita, riziko alternativ)

Obě existují i dnes, důvěra však s časem hrála stále větší roli.

Giddens: „... důvěřivost ve spolehlivost osoby nebo systému **ve vztahu k** danému souboru výsledků nebo událostí, kde tato důvěřivost vyjadřuje víru v poctivost nebo lásku druhého nebo v přesnost abstraktních principů (technického vědění)“ [Giddens 1990: 34, překlad upraven, zvýraznění přidáno].

- Všechny expertní systémy na ni závisí.
- Je významným prvkem každodenního života a souvisí s pocitem ontologického bezpečí:
 - „Ontologické bezpečí je určitá forma, avšak velmi důležitá forma, pocitů bezpečí v širokém slova smyslu,... (t)ento výraz se týká důvěřivosti, kterou má většina lidských bytostí v trvalost své vlastní identity a ve stálost sociálního a materiálního prostředí svého jednání. Pocit spolehlivosti osob a věcí, tak klíčový pro pojem důvěry, je základem pocitů ontologického bezpečí“ [Giddens 2003: 85]
- Vztahuje se jak k aktérům, tak k organizacím, resp. soc. institucím a jejich výsledkům:
 - Jak k žurnalistům, zpravodajským organizacím, žurnalistice a výsledným komunikátům, také k žurnalistickým normám a standardům.
 - Také k dalším aktérům: například zprostředkovatelům zpravodajství na OSS.

JAKÁ TEDY DŮVĚRA VE ZPRAVODAJSTVÍ JE?

Je hybridní v několika směrech:

- Může se vztahovat k různým zdrojům:
 - individuální aktér (žurnalista/ka, zprostředkovatel/ka komunikátu)
 - skupina, resp. organizace (redakce, zpravodajské médium, „značka“ (ČT apod.))
 - normy a standardy jednání
- Může nabývat různých dimenzí:
 - Reflexivní: neosobní standardy a principy žurnalistiky (neutrannost, objektivita, pravdivost apod.) nebo standardní organizačních postupy (ověřování, podloženost apod.), expertnost zprostředkovatele.
 - Afektivní: reprezentace „mého světónázoru“ (odpor ke „sluníčkářům“ apod.); sdílená skupinová identita (členství v rodině, přátelství, národnost,...).

Při konzumaci zpravodajství prostřednictvím OSS jsou všechny roviny ve hře. Nevíme však, jak spolu koexistují a proč.

Giddensova konceptualizace důvěry je poměrně abstraktní, McKnight a Chervany však navrhli následující kategorizaci referentů (konceptuální entity ve vztahu k nimž důvěra existuje)*:

- Laskavost (benevolence) – „znamená péči a motivaci jednat v něčím zájmu, spíše než oportunisticky.“ [McKnight, Chervany 2001: 31]
- Integrita – „znamená, činit v dobré víře, říkat pravdu a plnit sliby.“ [ibid.]
- Kompetence – „znamená mít schopnost nebo moc činit v souladu s potřebou druhého.“ [ibid.]
- Prediktibilita – „znamená aktivitu důvěrníka (trustee), která je dostatečně konzistentní, aby byla v dané situaci předpověditelná.“ [ibid.]

* McKnight a Chervany de facto vychází z pojetí důvěry Giddense, ale jeho definici rozpracovávají konkrétněji na jednotlivé dimenze, přidávají také aparát, který nás navádí do míst, kde je možné důvěru v referenty zjistit (predispozice, přesvědčení, resp. postoje, jednání).

Důvěra se pak ve vztahu k referentům projevuje v několika oblastech. Zajímají nás zejména:

- **Důvěřivá predispozice** – „... konzistentní tendence ve vztahu k ochotě být závislý na zobecněných druhých v rámci širokého spektra situací a osob. ... (Z)namená, že člověk má obecný sklon být ochoten záviset na druhých“ [McKnight, Chervany 2001: 38] Např. predispozice důvěřovat všem lidem (popř. žurnalistům).
- **Důvěřivé přesvědčení** – „(z)namená míru, v níž člověk s pocitem relativní jistoty věří, že druhá osoba má charakteristiky, které jsou pro ni prospěšné. Člověk posuzuje osobu, které důvěřuje jako důvěryhodnou, což znamená, že je ochotna jednat v zájmu důvěřující osoby.“ [McKnight, Chervany 2001: 36] Např.: Přesvědčení o tom, že lidé v mém okolí jsou kompetentní a schopni doporučit důvěryhodné zpravodajské obsahy a žurnalisté jsou kompetentní a schopni přinést důvěryhodné zpravodajské obsahy.
- **Důvěřivé jednání** – „... (performovaná, tedy ztělesněná v jednání – pozn. L.S.) dobrovolná závislost na jiné osobě s pocitem relativního bezpečí navzdory možným negativním důsledkům“ [McKnight, Chervany 2001: 34-35] Může typicky nabývat těchto projevů:
 - (de/aktivované) kooperace: např. cílená konzumace konkrétního zpravodajského obsahu před jiným [viz např. Tsfati 2010].
 - (de/aktivovaného) informačního sdílení: např. sdílení zpravodajského obsahu v rámci OSS jako důvěryhodného nebo jeho komunikace s okolím v tomto smyslu.
 - (ne/uzavírání) neformálních dohod
 - (ne/snížení míry) kontroly: např. konzumace zpravodajského obsahu bez potřeby ověřování faktické správnosti.
 - (ne/akceptace) vlivu (influence)
 - (ne/přiznání) autonomie: např. konzumace zpravodajského obsahu bez potřeby ověřování procesních postupů.

VÝZKUMNÝ PROBLÉM

Zpravodajské obsahy jsou stále standardnější součástí užívání OSS (součástí každodenní sebe-performance). Dochází tak k zneřehlednění situace ve vztahu k autorství a zprostředkovatelství zpravodajských obsahů, zpravodajství je konzumováno v situaci mediální konvergence. Stále intenzivněji vyniká neudržitelnost dosavadních přístupů ke zkoumání důvěry ve zpravodajské obsahy, které neberou v úvahu hybridní charakter důvěry.

Výzkumný cíl: Přispět k rozvoji vědění v oblasti zdrojů důvěry ve zpravodajské obsahy konzumované prostřednictvím OSS a to teoreticky podloženým způsobem.

VÝZKUMNÉ OTÁZKY:

Z jakých zdrojů je čerpána důvěra ve zpravodajské obsahy zpravodajských médií konzumovaných prostřednictvím OSS a z jakého důvodu?

- Jde o důvěru vztahenou k vlastnostem samotného zpravodajského obsahu nebo jeho původce, či k osobám zprostředkovatelů?
- Jaký charakter mají vztahy mezi jednotlivými typy důvěry?

Jakou povahu nabývá tato důvěra, v jakých kontextech a jak se projevuje v důsledcích samotné recepce a jednání aktérů spojeného s touto recepcí?

- Kteří referenti důvěry hrají roli při recepci zpravodajských obsahů?
- Jde o důvěru reflexivní (odraz důvěry v expertní systém) nebo afektivní (odraz důvěry na základě kolektivní identifikace „my“ nebo podpory „našich“ postojů a světonázorů)?
- Jakým způsobem se odráží důvěra v důvěryhodném jednání recipientů/ek?

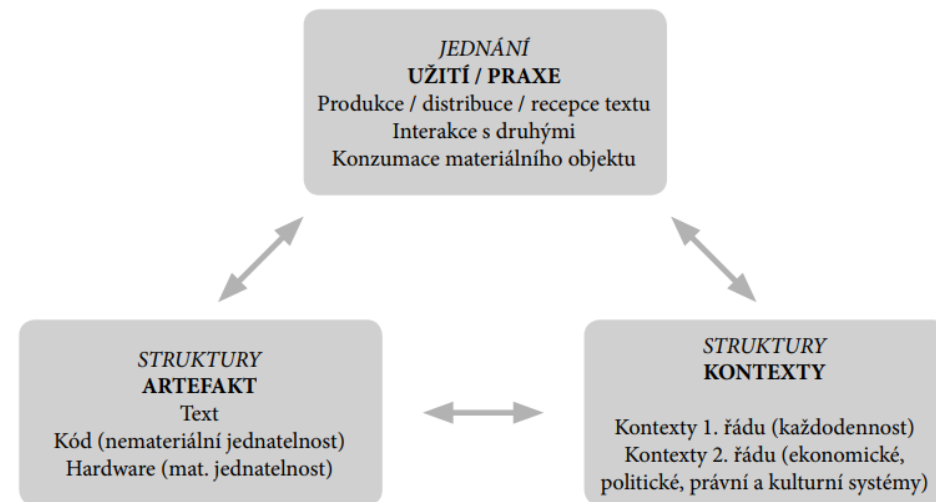
NÁBĚH K METODOLOGII (PROČ V KVALITATIVNÍM VÝZKUMU NEMŮŽEME „PROSTĚ JÍT DO TERÉNU“)

Důvěra je někde mezi aktery, jejich jednáním a artefakty (textuálními a technologickými).

K čemu je nám strukturační model médií?

- Implikuje dimenze našeho terénu:
 - technologicko-textuální artefakty
 - Komunikáty a mediální „přijímače“ (čím jsou aktéři obklopeni?)
 - užití těchto artefaktů
 - Jak aktéři konzumují nejen zpravodajství? S jakými motivacemi/potřebami/intencemi?
 - kontexty
 - Časoprostorovost, vztahovost, situačnost (kde a kdy a ve vztahu ke komu nebo s kým je nejen zpravodajství (ne)konzumováno?)

Schéma 2.1: Strukturační model médií

(Zdroj: Macek 2013a, upraveno)

NÁBĚH K METODOLOGII (PROČ V KVALITATIVNÍM VÝZKUMU NEMŮŽEME „PROSTĚ JÍT DO TERÉNU“)

K čemu je nám koncept mediálního celku?

- Bližší rozpracování strukturačního modelu medií, možnost recepci zpravodajství kontextualizovat ve vztahu k dalším praxím, kontextům a artefaktům.
- Pomáhá orientovat se v situaci mediální konvergence:
 - Je konceptem vztahovým: porozumět praxi nebo užití artefaktu je možné jen v kontextu ostatních praxí a artefaktů (děláním něčeho má často vztah k něčemu, co dělat nemůžeme nebo nechceme).
 - Je konceptem citlivým na proměnu: zachycuje osobní i mocenskou dynamiku která mění jeho nastavení.
- Nabízí nám aparát, kterým můžeme důvěru ve zpravodajství obklopit a „mřížkovat“ (a tedy například kódovat data nebo později interpretovat zjištění):
 - Kulturní kapitál: soubor kompetencí a vědění -> mediální praxe preferovaná a identitně vázaná, negovaná, konfliktní.
 - Morální ekonomie domácnosti: zohledňuje širší dynamiku domácnosti nejen z ekonomického ale také z morálního hlediska.
 - Typy praxí: individuální, interakční, sdílená.
 - Malé žánry jednání: individuálně typifikované formy užití médií.

Tab. 2: Příklad záznamu prolínajících se mediálních celků manželského páru

SILVA	DAVID	
● čtení knih	● čtení knih	Individuální praxe
	čtení online zpravodajství	
instrumentální užití internetu (minimálně)	instrumentální užití internetu	
čtení časopisů (min.)	čtení časopisů (min.)	
★ nečtení novin		
■ telefonování	■ telefonování	Interakční praxe
■ posílání SMS	■ posílání SMS	
	užívání IM (Skype)	
užívání FB	užívání FB užívání FB a Twitteru	
	užívání LinkedInu	
emailování	emailování	
▲ nesledování TV		Sdílené praxe
● sledování filmů		
	sledování seriálů (min.)	
		Semisdílené praxe
	poslech rozhlasu (min.)	
	poslech hudby (min.)	

Legenda:	● Konstitutivní praxe	★ Individuálně negované praxe
	▲ Negované praxe	■ Praxe vzájemné párové interakce

VZOREK*

Běžní uživatelé

- Konzumenti zpravodajství prostřednictvím OSS
- A dál???

*budeme se o něm bavit